

# Ezelsoor

Nieuwsbrief voor de Werkgroep Boekwetenschap – Universiteit Leiden

Jaargang 1, nummer 1

November 1998

## Electronic Text Centre Leiden

De geschiedenis van het gedrukte boek is ook de geschiedenis van de tekstontsluiting. Het boek zoals wij dat kennen, met titelpagina, inhoudsopgave, index, paginering, voetnoten, etc., is maar langzaam gegroeid tot een *parfaite machine à lire*, zoals Paul Valéry het heeft genoemd. De elektronische tekstvormen die om ons heen oprukken moeten wat dat betreft ook hun ontwikkeling nog doormaken. Het Electronic Text Centre Leiden (ETCL) is een jaar geleden opgericht om die ontwikkeling te bestuderen en er ook zelf een bijdrage aan te leveren. De Werkgroep Boekwetenschap heeft vanaf het begin al een brede benadering van het vakgebied voorgestaan. Om deze brede visie ook in de praktijk te brengen heeft de Werkgroep uit het stimuleringsfondsbudget een bijdrage geleverd aan de financiering van het ETCL — een gezamenlijk initiatief van de Faculteit der Letteren, de UB en het CRI. De elektronische ontsluiting en publicatie van een scala aan primaire en secundaire teksten die het ETCL zich ten doel stelt, passen goed in de ruime visie op tekstontsluiting en -overdracht zoals de Werkgroep Boekwetenschap die hanteert.

### *Golden Age Web*

Een van de belangrijkste initiatieven van het ETCL wordt gevormd door het Golden Age Web. De Nederlandse Gouden Eeuw neemt een bijzondere plaats in in de vroegmoderne Europese geschiedenis. Het Golden Age Web zal deze ontwikkelingen in een breed en internationaal perspectief plaatsen. Daarbij wordt gewerkt met een opzet waarin alle maatschappelijke terreinen aan de orde kunnen komen: handel, wetenschap, kunst, filosofie en literatuur. Ook internationale bijdragen zullen hun plaats krijgen op het Web.

Het Golden Age Web zal zowel originele bronnen als beschouwende werken gaan bieden en daarmee voor onderwijs en onderzoek een cruciale functie vervullen. Een van de projecten waar het ETCL zich binnen het Golden Age Web mee bezig houdt, is het ontsluiten van teksten op het gebied van de geschiedenis van de Nederlandse Opstand. Op dit moment wordt gewerkt aan de ontsluiting van het tijdvak tot 1572 en indien dit naar wens verloopt zal vanaf 1 januari 1999 gewerkt worden aan het tijdvak tot 1584.

### *Electronic Text Archive Leiden*

Goede resultaten zijn geboekt met de literaire bronnen die elektronisch uitgegeven zijn door het ETCL. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de superieure zoekmogelijkheden van "etekst" ten opzichte van conventioneel drukwerk. De co-deertaal Standard Generalised Markup Language (SGML), waarmee allerhande "meta-informatie" aan teksten kan worden toegevoegd, speelt hierbij een grote rol. De resultaten zijn te vinden in het Elektronisch Tekst Archief Leiden (ETAL), waarin teksten in digitale vorm beschikbaar zijn voor wetenschappelijk gebruik. Inmiddels zijn de gedichten van Huygens volledig beschikbaar, evenals het complete dramatische werk van Vondel. Een aantal projecten waar het ECTL nu

### Inhoudsopgave

**Pagina 2**  
Madoc en  
Advivium  
Cursus  
Electronic Text  
Tentoonstellingen  
en Lezingen

**Pagina 3**  
VOC Boek-  
wetenschap  
Boekhandels-  
catalogi uit de  
Nederlandse  
Republiek  
Oude Drukken  
bij Kunst-  
geschiedenis  
Boeken

**Pagina 4**  
NBV  
SHARP

### Redactioneel

Dit is het eerste nummer van Ezelsoor, de nieuwsbrief van de Werkgroep Boekwetenschap in Leiden. Ezelsoor zal vier keer per jaar verschijnen met als doel de leden van de Werkgroep Boekwetenschap in Leiden te informeren over de ontwikkelingen op het vakgebied, zowel in Leiden als daarbuiten. Daarnaast kan Ezelsoor de activiteiten van de werkgroep in bredere kring bekendheid te geven.

### Tentoonstellingen en Lezingen

#### Amsterdam

Nederlands Scheepvaartmuseum  
*Slauerhoff; dichter op zee*  
t/m 3 jan. 1999

#### Amsterdam

Doelenzaal in de UB Amsterdam  
*Dr. P. A. Tiele- Lezingen : Vier Particuliere Boekverzamelaars over hun collecties.*  
Prof. dr. P.J. Buijnsters,  
Dr. K.J. Nijkerk,  
J. Witteveen,  
Prof. dr. A. Heertje,  
11 dec. 1998  
vanaf 13.30

#### Den Haag

Koninklijke Bibliotheek  
*De oudheid verbeeld — Archeologische boekillustraties 1500-1900*  
t/m 30 nov. 1998

#### Den Haag

Letterkundig Museum  
*Oprecht veinzen. Over Frans Kellendonk*  
t/m 28 mrt. 1999

#### Den Haag

Museum van het Boek  
*M.R.Rademacher Schorer (1888-1956). Minnaar van het 'schoone' boek*  
t/m 22 nov. 1998

#### Haarlem

Teylers Museum  
*Pieter Wetselaar-graficus en kalligraaf*  
t/m 31 jan. 1999

mee bezig is, zal ook in het elektronisch tekstarchief worden opgenomen.

De gedichten van Maria Tesselschade Roemers Visscher (1594-1649) worden bewerkt zodat zij onderdeel kunnen gaan uitmaken van het elektronisch tekstarchief. Verder wordt er gewerkt aan het elektronisch beschikbaar maken van *Sir Constantine Huygens and Britain, 1597-1687: A Pattern of Cultural Exchange* van A.G.H. Bachrach, emeritus hoogleraar van de Opleiding Engels. Dit boek, uitgegeven door het Sir Thomas Browne Institute, is reeds lange tijd uitverkocht en zal naar alle waarschijnlijkheid geen nieuwe 'papieren' druk meer kennen. Omdat *Sir Constantine Huygens and Britain* zelfs dertig jaar na publicatie nog gezien wordt als een standaardwerk, is een elektronische uitgave van belang. Op dit moment wordt het boek beschikbaar gemaakt voor "normaal" gebruik, dat wil zeggen met zoekmogelijkheden, vergelijkbaar met een index in een gedrukt boek. Op langere termijn streeft men naar het ontwikkelen van mogelijkheden om meerdere dwarsverbanden te kunnen leggen zodat de zoekmogelijkheden toegespitst kunnen worden op de specifieke wensen van de eindgebruiker.

Ook het tweede deel van *Sir Constantine Huygens and Britain* dat al bij verschijning van deel I in 1963 werd aangekondigd is nu in voorbereiding. Het ETCL hoopt over niet al te lange tijd ook dit nieuwe deel elektronisch te kunnen aanbieden.

#### *Madoc en AdVivum*

Onlangs zijn door het ETCL twee innoverende projecten geformuleerd die beogen een bijdrage te leveren aan de snelle ontwikkelingen op het gebied van elektronische tekstontsluiting en publicatie. Het Madoc project, geëntameerd door de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde en het ETCL, omvat het bijeenbrengen van een ruime collectie klassieken uit de Nederlandse letterkunde, gecodeerd volgens de SGML-implementatie van het Text Encoding Initiative (TEI). Dit wereldomspannende Text Encoding Initiative heeft een standaard ontwikkeld voor het gebruik van SGML in de humaniora. Madoc voorziet in een centraal databestand waarin de kwaliteit van de aangeboden teksten kan worden gewaarborgd. Ook is het mogelijk gericht te zoeken of volledige teksten naar de eigen com-

puter over te halen voor onderzoek, of simpelweg om te lezen (veel werken zijn niet in druk verkrijgbaar).

Waar Madoc vooral de breedte opzoekt, beoogt het AdVivum project de diepte in te gaan. AdVivum bekijkt of er gebruik kan worden gemaakt van de geavanceerde zoekmogelijkheden van elektronische tekst door teksten elektronisch van inhoudelijke annotaties te voorzien. In het project gaat het om het ontsluiten van kunsthistorische informatie die –vaak impliciet– aanwezig is in niet specifiek kunsthistorische bronnen. Ook de ontsluiting van deze informatie moet plaatsvinden in TEI SGML. In het komende semester zal de cursus Electronic Text van de Afstudeervariant Book and Publishing Studies, Opleiding Engels geheel gewijd worden aan dit project. (zie kader) Het ETCL levert daarmee een bijdrage aan het facultaire onderwijs op het gebied van de boekwetenschap.

Nadere informatie over het ETCL en het Golden Age Web is te vinden op de volgende websites:

ETCL :

<http://www.etcl.nl/home.htm#1>

Golden Age Web :

<http://www.etcl.nl/goldenage/contents.stm>

Electronic Text Archive Leiden :

<http://www.etcl.nl/goldenage/etal.stm>

### Electronic Text cursus over de Gouden Eeuw

In het 2e semester van dit studiejaar wordt de cursus Electronic Text geheel gewijd aan het AdVivum project (zie boven). Docenten van GLTC, Nederlands, Kunstgeschiedenis en Boekwetenschap begeleiden gezamenlijk het project, dat gericht is op de elektronische annotatie en publicatie van teksten uit de Gouden Eeuw. De nadruk ligt daarbij op het ontsluiten van kunsthistorische informatie. De cursus is niet alleen interessant voor studenten die Boekwetenschap als specialisatie volgen, maar ook voor neerlandici, (kunst)historici en (neo)latinisten.

## VOC Boekwetenschap

Dit collegejaar zal er voor het eerst een Vak-groeps Overschrijdend College (VOC) Boekwetenschap worden gegeven. Deze cursus is bedoeld als inleiding op het gebied van de (westerse) boekwetenschap en dient als basis voor het volgen van verdere vakken op dit gebied. De nadruk ligt op de geschiedenis van het boek als medium van kennisoverdracht, zoals bepaald door maatschappelijke, culturele en technologische ontwikkelingen. Er zal in de cursus aandacht zijn voor de techniek van boekproductie van handpers tot electronic publishing, voor de fysieke vorm van het boek en het begrip penapparaat van de boekwetenschap. Ook zal worden ingegaan op de modernste ontwikkelingen in de geschiedschrijving over het boek. Dit college kan door elke geïnteresseerde letterenstudent worden gevolgd en biedt daarmee de aanzet voor een facultaire afstudeerrichting Boekwetenschap. Het college zal worden gegeven op dinsdag van 17.15 - 18.30 in zaal 1175/005.

## Oude drukken bij Kunstgeschiedenis

De Leidse Universiteitsbibliotheek bezit een grote en befaamde collectie drukken van voor 1800. Het gros van deze collectie is te vinden in het centrale gebouw aan de Witte Singel, maar delen ervan behoren tot verschillende instituutsbibliotheken. De bibliotheek van de Opleiding Kunstgeschiedenis, verdeeld over Rapenburg 65 en Doelensteeg 16, is een van die instellingen. Met zo'n 600 titels van voor 1800 bezit de opleiding een middelgrote collectie, waaronder vele interessante en bijzondere werken. De collectie is grotendeels opgebouwd in de negentiende eeuw. Na de instelling van het Prentenkabinet in 1822 werden niet alleen prenten en tekeningen, maar ook boeken aangekocht. De aankopen werden vastgelegd in de jaarverslagen die in de *Algemene Konst- en Letterbode* en later *De Leidsche Courant* verschenen. Schenkingen zorgden voor aanvullingen op de aankopen, waarbij vooral de talrijke schenkingen van N.C. de Gijselaar in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw vermeldenswaard zijn.

De boeken in de collectie van Kunstgeschiedenis zijn niet eenvoudig onder een noemer te brengen. Uiteraard werden boeken verzameld die van belang zijn voor de geschiedenis van de kunst: kunstenaarsbiografieën, architectuurtractaten en kunsttheoretische verhandelingen. Tekenboeken, prentwerken van kunstcollecties en fysiologische beschouwingen hebben ook een rechtmatige plaats in een kunsthistorische bibliotheek. Minder duidelijk is de redem voor de aanwezigheid van literaire werken, (post)incunabulen, historische studies en devotieboekjes. Bij al deze boeken zal de aanwezigheid van illustraties een belangrijke rol in de aanschaf hebben gespeeld.

Teneinde dit boekenbezit toegankelijk te maken, dat wil zeggen meer toegankelijk dan via de catalogus van de UB, zijn Prentenkabinet en opleidingsbibliotheek samen begonnen de collectie te catalogiseren. Studenten spelen een grote rol hierbij. Middels stages, vrije keuze-ruimte, of welke andere mogelijkheden de studie ook biedt, werken studenten aan het beschrijven van de boeken. Voor dit beschrijven wordt een formule gehanteerd die het midden houdt tussen een beschrijvende catalogus en de STCN-standaard. De plaats van een boek in zijn editiegeschiedenis en de gebruikte illustraties worden belicht in catalogusteksten. Tot nog toe zijn circa 160 boeken beschreven. Er is dus nog heel wat werk te doen. Studenten die belangstelling hebben voor dit project kunnen contact opnemen met J. Schaeps, tel.nr. 527 2788 of langskomen op het Prentenkabinet (Rapenburg 65).

## Boekhandelscatalogi uit de Nederlandse Republiek

Parallel aan de uitgave op microfiche van ruim 4100 bewaard gebleven boekhandelscatalogi uit de Nederlandse Republiek, geeft IDC Publishers Leiden nu ook een Cd-rom uit, waarop 2182 boekhandelscatalogi staan. Er zullen jaarlijks supplementen volgen, afhankelijk van de uitbreiding van de microfiche collectie. De Cd-rom, die onder redactie van Dr. J.A. Gruys (KB) en H.W. de Kooker (UL) staat, bevat naast informatie over de opgenomen catalogi ook een afbeelding van de titelpagina's en biedt uitgebreide zoekmogelijkheden. De Cd-rom kost 950 gulden.

## Boeken

### Verschenen:

P. Valkema  
Blouw  
*Typographia Batava-  
Repertorium van  
boeken gedrukt  
in Nederland  
tussen 1541 en  
1600*  
De Graaf  
Publishers  
Dit 'vervolg' op  
Nijhoff-Kronen-  
berg beschrijft  
ruim 7400 titels in  
twee delen.

### Herdruk:

R.D. Altick  
*The English  
Common Reader:  
A Social History of  
the Mass  
Reading Public,  
1800-1900*  
Ohio State  
University Press  
Verkrijgbaar bij  
Amazon.com en  
Kooyker Gins-  
berg

### Nieuwe reeks:

Imago Figurata-  
reeks  
Uitgeverij Brepols  
Becommentarieerde  
herdrukken van  
emblembundels  
Reeds  
verschenen:  
Antonius Burgun-  
dia, Johannes  
Kreihing en Hiero-  
nymus Ammon.

## Nederlandse Boekhistorische Vereniging

De in 1993 opgerichte Nederlandse Boekhistorische Vereniging (NBV), gevestigd te Leiden, is bedoeld voor alle liefhebbers van het oude en nieuwe boek in al zijn verschijningsvormen. Zij organiseert voor haar ruim vijfhonderd leden jaarlijks een ledenvergadering en een of twee excursies naar boek-gerelateerde instellingen, waarbij ook voordrachten worden gehouden over uiteenlopende onderwerpen. Daarnaast geeft de NBV het *Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis* uit, waarvan in juni jl. de vijfde jaargang verscheen. Het *Jaarboek* bevat een keur aan boekwetenschappelijke artikelen. Er zijn inmiddels ook twee themanummers verschenen: jaargang 1995 was gewijd aan 'Censuur: voorschrift en praktijk', en jaargang 1997 verscheen onder de titel 'Het boek behouden', over het behoud van ons geschreven en gedrukte culturele erfgoed (naar aanleiding van het 200-jarig bestaan van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag in 1998). Jaargang 1999 zal gewijd zijn aan spraakmakende boeken uit elf eeuwen boekgeschiedenis. Het lidmaatschap van de NBV staat open voor iedereen die het boek een warm hart toedraagt: van amateur-verzamelaar tot professionele boekhistoricus. Het lidmaatschapsgeld (inclusief het Jaarboek) bedraagt f45,- per kalenderjaar, f30,- voor studenten. Voor nadere informatie kan men terecht bij de secretaris van de NBV, Dr. B.P.M. Dongelmans, Stevinstraat 14, 2405 CP Alphen aan den Rijn, Dongelmans@rullet.leidenuniv.nl.

### COLOFON

#### Redactie

J.M.P. Schaeps  
Opleiding Kunstgeschiedenis  
Toestel 2788  
schaeps@rullet.leidenuniv.nl

E.A. Kwant  
Opleiding Engels  
Toestel 2158  
eakwant@rullet.leidenuniv.nl

#### Medewerkers aan dit nummer:

N.L. Bartelings  
P.G. Hoftijzer  
B.P.M. Dongelmans  
A.H. van der Weel

#### Layout en vormgeving

M.C. Hokke

Kopij voor het volgende nummer graag inleveren voor 14 januari 1999 bij de redactie.



## Society for the History of Authorship, Reading and Publishing

SHARP werd in 1991 opgericht om de tot dan toe redelijk geïsoleerd werkende boekwetenschappers een internationaal platform te bieden voor intensieve contacten. SHARP heeft nu ruim 900 leden, van wie de meesten verbonden zijn aan universiteiten of universiteitsbibliotheken, hoewel er ook uitgevers, boekverkopers, bibliofielen en andere geïnteresseerden lid zijn. Jaarlijks wordt er een grote conferentie gehouden, beurtelings in Amerika en in Europa, die specifiek gericht is op boekhistorische onderwerpen in brede zin. SHARP geeft elk kwartaal een nieuwsbrief uit en beheert bovendien een elektronische discussielijst onder de naam SHARP-L. Deze discussielijst staat open voor iedereen en op dit moment wordt er door ruim 700 boekhistorici uit de hele wereld gebruik van gemaakt. Op de lijst worden zeer diverse vragen gesteld met betrekking tot boekhistorisch onderzoek. De vindplaats van archieven, de volledige naam van een slechts met achternaam genoemde boekverkooper in Londen, vragen over goed onderwijsmateriaal voor een bepaald onderwerp en zeer veel andere onderwerpen komen aan de orde. Daarnaast wordt de lijst gebruikt om conferenties aan te kondigen en om discussies te voeren over actuele onderwerpen (zoals onlangs over het uitbrengen van een top 100 van beste boeken van de twintigste eeuw).

U kunt zich aanmelden bij deze lijst door het bericht SUB SHARP-L gevolgd door uw naam te sturen naar: [LISTSERV@LISTSERV.INDIANA.EDU](mailto:LISTSERV@LISTSERV.INDIANA.EDU). Sinds 1998 geeft SHARP ook een jaarboek uit onder de titel *Book History*. Nadere informatie kan worden opgevraagd op: <http://www.indiana.edu/~sharp/sharp-l.html>